

INLEIDING

Hij moest de post voor zich uit duwen toen hij de voordeur van het pand Op 't Veldje 21 te Spaubeek openmaakte. Hij was vanuit Utrecht naar hier gekomen toen hij een bericht kreeg van de begrafenisondernemer dat zijn vader gestorven was. Veel contact hadden ze niet gehad. Het werd een traditionele begrafenis in de kerk van Spaubeek met een koffietafel en een grafsteen op de dodenakker, waar hij ter aarde was gesteld, op de Musschenberg. Hij was binnen en keek om zich heen. Hier had zijn vader zijn laatste levensdagen gesleten. Reinoud als enige zoon wist er niet veel vanaf. Volgens het kadaster stamde het pand uit 1960, maar vermoedelijk was het al van ver voor de oorlog. Het was pastel geel geverfd met een zweem oker. Met palmbomen in de tuin. Zodat het geheel iets kreeg van Cornwall. De Riviera van Engeland. Hij liep verder het pand binnen en zag het kleine keukentje. Waar de resten van vorige avonden nog stonden. Het was allemaal ook zo plots gegaan die beroerte. Aan de achterkant was een uitbouw geheel bezet met boekenkasten, vol van boeken. Het meest Limburgensia, boeken over Limburg. Er was hier geen beginnen aan, dacht Reinoud. Dit kon allemaal linea recta naar de kringloopwinkel in Sittard. Dan hadden andere mensen er ook nog wat aan. Op de tafel die in de uitbouw stond lag een plattegrond, die

meteen de aandacht van Reinoud trok. Waarom lag hier die plattegrond? Was zijn vader vlak voor zijn dood hiermee bezig geweest? Reinoud pakte het papier op. Het was vergeeld. Hij wist niet wat ermee te doen. De plattegrond zei hem niets. In de hoek geschreven stond 'Retraitehuis'. Dat moest het klooster in de bossen zijn, concludeerde Reinoud. Sint Ignatius, de paters Jezuieten. Er stond iets in het rood aangegeven, maar Reinoud wist niet wat het was. Dan gaan we maar een bezoekje brengen aan de papeters, mompelde Reinoud. Hij liep de vroegere Stationstraat af richting station en dan verder door het laantje in met haagbeuken heggen. De weg draaide naar links, stak de Geleenbeek over en slingerde vervolgens omhoog. Van verre was het imposante gebouw al te zien. Groots opgezet in het rijke roomse leven. Hij belde aan. Er deed een pater open. Reinoud liet hem de plattegrond zien en de pater zei: kom binnen. Uiteindelijk kwamen ze in de kapel met hoge ruitvormige gekleurde glas-in-lood ramen. Hier moet het dan zijn, zei Reinoud wat mijn vader heeft aangetekend. Ze konden niets ontdekken. Onverrichter zaken ging Reinoud terug naar het huis van zijn vader. Thuis spreidde hij de plattegrond wijd over de tafel in de uitbouw en bestudeerde het geheel. Het schijnt dat mijn vader iets heel bijzonders heeft ontdekt?, mompelde Reinoud. Maar waar is het te vinden? Plotseling ging bij hem een belletje rinkelen. Maar,

natuurlijk, ze moesten niet in de kapel zijn, maar een verdieping lager in de crypte.

Aan de kant van Sint-Jansgeleen, diametraal tegenover de ingang ligt de kapel van het voormalige retraitshuis. Nu dienstdoende als recreatiezaal van het AZC. Te herkennen aan de glas-in-lood ramen. Beneden deze kapel ligt de gemetselde crypte van het complex. Alweer te herkennen aan zijn glas-in-lood ramen waarvan de oorspronkelijke matglazen ramen zijn vervangen door gewone ramen. Het zijn tien ramen twee aan twee gepaard. Binnen zien we een uit baksteen opgetrokken crypte met zeshoekige bakstenen zuilen, aan het plafond overgaand in hardstenen kapitelen. Deze crypte onder het priesterkoor heeft een bakstenen koepelgewelf met ribben. Onder de vliering, voorafgaand aan de crypte, een grote ruimte met tongewelf in dwarsrichting. Op de vloer kleine roodgebakken mozaïek plavuizen. Het geheel is niet in gebruik. Verder is het ook niet bekend dat het hier handelt over een crypte. Het blijft een mysterie dat juist hier een crypte gebouwd werd.

1.

Een crypte is een ondergrondse ruimte in een kerkgebouw, veelal bedoeld als begraafplaats of om relikwieën van martelaren en andere heiligen tentoon te stellen. Meestal betreft het romaanse kerken en bevindt

de crypte zich onder het priesterkoor of onder de vliering. Soms is er een extra crypte onder het westwerk. Ook wereldlijke gebouwen, zoals paleizen, kunnen een grafkelder bezitten, die in sommige gevallen als crypte wordt aangeduid.

Het uit het Grieks afgeleide woord 'crypte' betekent 'verborgen'. De meeste crypten zijn ontstaan uit de grafkelders van heiligen, vaak al in de tijd van het Romeinse Rijk of de vroege middeleeuwen. Boven de graven werd vaak een kerk of kapel gebouwd, die later meestal werd toegewijd aan de betreffende heilige. Soms werden crypten ook bij andere kerken gebouwd, waarbij relieken van heiligen die van elders waren overgebracht een plaats kregen in de crypte. Soms was de crypte een geprivilegieerde begraafplaats voor hoge geestelijken. Crypten werden het meest gebouwd in de periode dat het romaans de overheersende bouwstijl was, maar er zijn ook oudere crypten, en een enkele jongere, gotische crypte. Nadat in de 12^e het gebruik ontstond om relieken in reliekschrijnen zichtbaar voor de gelovigen in de kerk zelf te tonen, kwam daarna vrij snel een eind aan de bouw van crypten. De zeldzame aanwezigheid van een crypte in een gotische kerk kan vaak verklaard worden door een technische noodzaak, zoals in Le Mans, Metz of Bourges, waar een belangrijk hoogteverschil moest overwonnen worden. In enkele gevallen was de architect door een dwingende oudere traditie ertoe verplicht om

het nieuwe gebouw net als zijn voorloper van een crypte te voorzien, zoals in Saint-Denis of Chartres.

Hij ging weet naar de paters die hem graag hielpen. Hier komen we nooit, zei één van hen toen ze op weg waren naar de crypte. Hij stak de sleutel in het slot en de deur ging knarsend en piepend open. Reinouds mond viel open van verbazing. Allemaal votiefstenen, altaarstenen, iets wat voor een hielsteen moest doorgaan en stenen met inscripties. Een compleet museum, zei Reinoud tegen de pater. In het midden lagen twee sarcofagen. De ene met de inscriptie 'Ambiorix' erop en de andere met de inscriptie 'Gwenn Lliant' erop. Reinoud lichtte met behulp van de pater de deksel van de eerste sarcofaag op. Beeldjes van goden (Dionysus, Bachus, Apollo), flesjes, kannen, lampen, kommen, bekers, wierookbranders, borden, scheermessen, olieschrapers, kammen e.d. van brons, ijzer, ivoor, glas, bergkristal en keramiek kwamen voor. Ook munten, haarspelden, ringen, fibulae, medaillons en andere sieraden uit diverse materialen werden als bijgaven meegegeven. Compleet met gouden hangers, ringen, broches en fibulae en verdere edelstenen. Zeker een belangrijk persoon geweest, zei Reinoud.

Ik denk dat ik weet waar die votiefstenen en die sarcofagen vandaan komen zei de pater. Op de zuidelijke oever van de Roode beek zette de weg zich vanaf grenspaal 299 bijna kaarsrecht voort langs de

gemeentegrens tussen Wehr en Broeksittard en de landweg in het verlengde ervan tot aan Groot Doenrade. Daar boog hij in zuidwestelijke richting af om langs de Maastrichterweg (Steenstraat) en de Molenweg of Maastichterweg ongeveer ter hoogte van de in de 12^e eeuw gestichte burcht van Schinnen de Geleen te bereiken na op de Moorheide aan een Romeinse begraafplaats te zijn voorbij gegaan. Bij de St. Annakapel, verrezen ter plaatse van de in 1837 afgebroken oude kerk van Spaubeek, werd de Geleen overschriden; van hier voerde hij over Hobbelrade, Klein Genhout, Kelmont, Vliek, Meerssen, en Rothem naar Wijck, de voorstad van Maastricht.

Mr. H. Hardenberg in: Limburg's Verleden I (Geschiedenis van Limburg tot 1815); E. Batta (Red.) et. al (1960): Limburgs Geschieden Oudheidkundig Genootschap, Maastricht.

2.

De Romeinse weg stak tussen Huis Schinnen en de Oude Kerk de Geleen over. Vaak richtten de Romeinen bij zo'n overgang van de rivier een tempel op. Wellicht kan dat ook gebeurd zijn op de erosierest die ietsjes hoger in de omgeving ligt. Er omheen vestigden zich mensen en ontstond een kleine nederzetting Corioglana genoemd. Vandaar het vele voorkomen van votiefstenen. Eens kijken wat erop staat: *Deae Sunixsali*

Ulpus Hunicius V.S.L.M., d.w.z. Ulpus Hunicius heeft aan de Godin Sunixsalis de verschuldigde belofte gebracht, graag en met reden.

Maar wat moet de sarcofaag van Ambiorix hier en wie is Gwenn Lliant? Ik denk dat Gwenn Lliant de vrouw van Ambiorix is, zei de pater. Je kent toch zeker het verhaal van Ambiorix?, zei de pater tegen Reinoud. In het geheel niet, antwoordde Reinoud. Luister, zei de pater:

3.

Het is Caesar die in 57 v. Chr. optreedt tegen de samenzwering van de laatste onafhankelijke Belgische stammen, de 'Belgae': Bellovaci, Nervii, Atrebates, Viromandui, Ambiani, Morinen, Menapii, Caleten, Velocassen, Atuatici, Condrusi, Caerosen, Paemanen & Eburoni, onder aanvoering van de Suessonen, met Germaanse stammen van over de Rijn. Het doel hiervan is de onderwerping van Noord-Gallië aan Romeins gezag. De ten noorden van de Seine of Sequana en Marne of Matrona woonachtige Belgae zijn trots en oorlogszuchtig. Ze verwijten de andere Belgae het weggooien van hun onafhankelijkheid en trots door zich aan de Romeinen te onderwerpen. De Belgae hebben dan ook al geruime tijd het gevaar zien aankomen en zich hierop voorbereid door zich onderling te binden. Ze stellen hun leger samen uit de contingenten van de bij

hun aangesloten volksstammen. Eén van deze volksstammen zijn de Eburonen.

Iccius en Andocumborius, leiders van de Remi uit de omgeving van Reims, komen dit Caesar vertellen en verraden dat zijn tegenstanders over een strijdmacht van bijna 330.000 man beschikken. In de vallei van de Axona of Aisne wordt er een slag geleverd die vier maanden duurt. De krijgskunst en betere bewapening van de Romeinen geeft de doorslag. Het resultaat is het aanbieden van hun onderwerping, het sluiten van een verdrag waarin gehoorzaamheid aan Rome betuigd wordt en de vlucht van vele Belgae naar Engeland,

Het stamgebied van de Eburonen bestond uit de Noord-Ardennen, tot aan de Rijn in het oosten en Belgisch Limburg in het westen. Volgens Caesar een onaanzienlijke en onbetekenende landstreek. De Eburonen zijn Kelten. De naam 'Eburonen' komt vermoedelijk van de Gallische naam voor Taxus. Ze werden bestuurd door twee vorsten Ambiorix en Catuvolcus. Caesar meldt de aanwezigheid van dorpen, alleenstaande hoeven, korenvelden, rundvee en versterkte plaatsen: een voorhistorische burcht te Stein en een te Atuatuca (Tongeren).

Bij zijn terugkeer uit Brittannië had Caesar zijn legioenen verspreid voor het betrekken van de

winterkwartieren. In verband met de slechte korenoogst had hij twee generaals, Sabinus en Cotta, naar Atuatuca gestuurd. Ambiorix en Catuvolcus waren hen tegemoet gereisd tot aan de grens van het stamgebied. Zij hadden hun medewerking toegezegd en koren doen leveren, toen de troepen er hun kamp hadden opgeslagen. De welwillendheid van de Eburonen was echter maar schijn. Na eerst een mislukte aanslag op het Romeinse kamp te hebben ondernomen, verzoon Ambiorix een krijgslist. Onder voorwendsel, dat de Belgae met steun van enige stammen over de Rijn een aanval beraamden op de legerplaats van de Romeinse bevelhebber Cicero, die ergens in Henegouwen bij de Nerviërs in winterkwartier lag, wist hij Sabinus en Cotta te bewegen hun kamp te verlaten. Bij het passeren van een vallei werden zij door de Eburonen onverhoeds aangevallen en met hun cohorten nagenoeg tot de laatste man vernietigd. Ambiorix trok nu naar het zuiden om met de versterking van naburige stammen het kampement van Cicero te belegeren. De Romeinen verdedigden zich hardnekkig, totdat zij door Caesar uit hun benarde positie werden verlost. De Eburonen werden uiteengejaagd en tot de aftocht gedwongen. De komst van drie nieuwe legioenen deed Caesar het volgende jaar besluiten met Ambiorix af te rekenen en de ondergang van zijn beide generaals te wreken. Ten einde de Eburonen langzaam maar zeker te isoleren,

begon hij een expeditie tegen hun noordelijke burenen, de Menapiërs, die hij tot onderwerping bracht. Vervolgens trok hij over de Rijn om te verhinderen, dat Ambiorix in Germanië een toevlucht of hulp zou vinden. Eerst daarna viel hij de Eburonen bij verrassing aan. Ambiorix was Caesar echter te vlug af. Hoewel de vooruitgezonden ruitery zijn hoeve reeds had omsingeld, slaagde hij er in te ontkomen. Aan een georganiseerd verzet viel niet te denken. De Eburonen verscholen zich deels in de bosrijke Ardennen, deels in de moerassen van de Kempen en de Peel, terwijl vele naar aangrenzende stammen vluchtten. Catuvolcus, de bejaarde medekoning van Eburonië, benam zich door middel van taxusgift het leven. Eén legioen benevens de tros van het leger bleef te Atuatuca achter, met de overige legioenen werd de achtervolging van Ambiorix voortgezet; het land van de Eburonen werd daarbij zoveel mogelijk geplunderd en verwoest. Toen dit laatste niet geheel naar wens liep, nodigden de Romeinen andere stammen uit hen een handje te helpen. Van over de Rijn kwamen de Sugambren met hun ruiters opdagen. Deze hadden het voornamelijk gemunt op het vee van de Eburonen, maar toen zij hoorden, dat Caesar niet in de buurt was, poogden zij het kamp te Atuatuca te overmeesteren, waar meer buit te behalen was. Aangezien hun dat niet gelukte, trokken zij met het geroofde vee weer over de Rijn.

Nadat Caesar te Atuatuca was teruggekeerd, gelastte hij een tweede expeditie. Nederzettingen en hoeven werden platgebrand, alle persoonlijke bezittingen weggesleept, het aanwezige graan verbruikt of vernietigd. Ambiorix kregen de Romeinen evenwel niet te pakken. Twee jaar later, in mei 51 v. Chr., ondernam Caesar een laatste wraaktocht tegen de Eburonen. Weer paste Ambiorix dezelfde tactiek toe en ook ditmaal bleef hij onvindbaar. Wederom werd het gehele gebied verwoest en alle bestaansmogelijkheden vernietigd, ditmaal met blijvend resultaat. Aan het einde van het zelfde jaar was ook de definitieve onderwerping van Gallië voltooid en trok Caesar zich terug naar Italië. Het land van de Eburonen was een Romeinse provincie geworden en Germaanse stammen trokken over de Rijn om er zich te vestigen. In 89 n. Chr. 'Germania Inferior' genoemd.

*Vrij naar: J.G. Caesar; De Bello Gallico, A.W. Byvanck (1943);
Nederland in den Romeinsche tijd I & Limburg's Verleden I
(Geschiedenis van Limburg tot 1815); E. Batta (Red.) et. al (1960):
Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. Maastricht.*

4.

Na de Eburonen (Kelten) waren er ook de Romeinen aanwezig in en nabij de Moorheide.

Hiervan getuigen vele vondsten gedaan tijdens de bouw vóór en herbouw ná de Tweede Wereldoorlog van het voormalige Retraitehuis op de Moorheide. We mogen we gerust aannemen dat tegen de zonnige zuidflank van de heuvels, er in de tweede eeuw op of bij de Moorheide een Romeinse villa heeft gestaan. Tijdens de Germaanse invasie werden nog in diezelfde eeuw praktisch alle Romeinse villa's verwoest.

Bij de bouw van het Retraitehuis op de Moorheide in 1923 is namelijk een Romeinse begraafplaats blootgelegd. Bij het graven werden gave Romeinse voorwerpen gevonden, potten en pannen maar ook dakpannen. Die voorwerpen zijn in 1942 verloren gegaan. In de nacht van 5 op 6 oktober van dat jaar werd namelijk het huis per vergissing gebombardeerd door Engelse vliegtuigen. Bij de herbouw in 1944, zijn weer verschillende belangrijke vondsten gedaan, zoals scherven en een met lauweren gekroond borstbeeld en een munt met de volgende inscripties: IMP. CAES. NERVA TRAIAN. AUG. Daaruit kon men afleiden dat die munt geslagen was tijdens de regering van keizer Trajanus die in 117 na Chr. stierf. De gebruiksvoorwerpen, de grafvondsten en de dakpannen

wijzen erop dat er dichtbij Romeinen moeten hebben gewoond. De Romeinen bouwden hun villa's bij voorkeur bij stromend water en tegen de zonnige zuidflank van heuvels. Deze plek voldoet aan die voorwaarden.

Een villa op het platteland heette bij de Romeinen een villa rustica. Bij een villa rustica hoorden landerijen die bewerkt werden door slaven of pachters. De villa bestond uit gebouwen en vertrekken die bestemd waren voor landbouw en nijverheid. Er waren slavenverblijven, stallen, silo's, schuren, maalinrichtingen, wijn- en olijfpersen. Werktuigen en gebruiksvoorwerpen werden op het terrein van de villa vervaardigd. Er was dan bijvoorbeeld een schoenmakerij, een smederij en een pottenbakkerij. De villa leverde producten voor de markt, voornamelijk olie, wijn en fruit. Men hield zich ook bezig met het kweken van vis, het fokken van paarden, gevogelte en vee. De villa was een agrarisch bedrijf met een hoofdgebouw en een stelsel van gebouwen er omheen.

Een andere locatie van een Romeinse nederzetting is Dorpstraat 13. Bij verbreding van de weg, lopend door Spaubeek naar Schimmert, werden door de heren Beckers & Beckers reeds meerdere malen archeologische plekken aangewezen, waardoor de aandacht gevestigd

werd op een zwarte plek in het talud van de bovengenoemde weg. In de buurt lagen verschillende Romeinse panfragmenten en andere Romeinse cultuurresten. Uit de wand werden enige scherven gehaald, o.a. de hals van een pijpenaarden kannetje, fragmenten van een zwarte urn, een stuk van een vijzel etc. De zwarte brandlaag en de weinige aardewerkfragmenten zeggen ons dat ook deze villa aan het eind van de 2^e of bij het begin van de 3^e eeuw door brand vernield is.

Beckers, H.J. & G.A.J. Beckers / Voorgeschiedenis van Zuid-Limburg. Twintig jaren archeologisch onderzoek. Publiciteitsbureau 'Veldeke', Maastricht (1940)

5.

Sara Silvertant maakte zich los van haar huis, genaamd Vijverhof aan de hoek Soppestraat/Kerkstraat in Spaubeek. Met witte kiezel verharde slingerende toegangsweg en een brug over de Pluymendaalsvloedgraaf. Gebouwd op een fundering uit breuksteen van mergel. Groot vierkant woonhuis met drie verdiepingen. Wit geverfd met grote doorzonramen. Hoog opgaand met aan de westkant een uitbouw met balkon, waaronder een garage ligt. Aan de oostkant tevens een uitbouw met balkon. Terras op het zuiden.

Gelegen te midden van een beeldentuin en verscholen tussen groen, omgeven door grote vijvers die het water moeten bergen. Zodat het haast mysterieus wordt. Een alleenstaande grote villa met de naam 'Vijverhof' (1965). Thuisbasis van een kunstenaar. Sara was antiquair en was door Reinoud verzocht om eens te komen kijken naar zijn ontdekking in de crypte van het Retraitehuis. Sara belde aan op nummer 21 en Reinoud deed de deur open. Kom binnen, zei Reinoud. Het is te koud voor de tijd van het jaar. Sara trad binnen. Dus jij hebt het graf van Ambiorix ontdekt, begon ze. Dat lijkt er wel op, trouwens mijn vader heeft het ontdekt, maar niet wereldkundig gemaakt. Dit is één van de belangrijkste archeologische ontdekking van de eeuw, ging Sara verder. Als het waar is. Het kan ook een falsificatie zijn. Dat lijkt er niet op, bromde Reinoud. Kom dan gaan we kijken. Ze liepen naar het Retraitehuis met z'n grote ramen en belden aan. Dezelfde pater deed weer open. Aha, zei hij, zijn jullie er weer. Kom mee. Ze liepen door het gebouw vol van kleine gangetjes en halletjes en kwamen bij een grote deur aan. De pater deed open. Sara viel van de ene in de andere verbazing. Dit moet echt zijn, stamelde ze. En wie is dat daar?, vroeg ze en wees op de tweede sarcofaag. Dat moet vermoedelijk de vrouw van Ambiorix zijn, zei de pater. Hier moeten we specialisten bijhalen, zei Sara. Deze vondst is daar

belangrijk genoeg voor. Dus werd er gebeld met Leiden, de faculteit der archeologie. Ze kwamen direct.

6.

Dan gaan we maar eens kijken bij die zogenaamde 'Oude Kerk' die gelegen is in een uithoek van de voormalige gemeente Spaubeek. Dicht bij de Geleenbeek ligt namelijk een gehucht met slechts enkele huizen, bekend onder de naam 'Oude Kerk'. Daar heeft de oudste bekende kerk van Spaubeek gestaan. De eerste maal dat er van deze parochiekerk melding wordt gemaakt is een charter, opgenomen in de inventaris van oorkonden en bescheiden van de Abdij van Kloosterrade. In dit charter staat vermeld, dat Hendrik II, bisschop van Luik, in falsificatie: 1148, moet 1175 zijn, een gift bevestigt, gedaan aan de genoemde Abdij van Kloosterrade.

De kerk van Spaubeek was oorspronkelijk een houten gebouw, neergezet rond het jaar 1000. Later in de 13e eeuw vervangen door een stenen gebouw. Het kerkhof hiervan is nog steeds aanwezig. Deze kerk heeft tot 1837 dienst gedaan, toegewijd aan de Heilige Laurentius, als parochiekerk en is daarna afgebroken. Het is waarschijnlijk een bescheiden zaalkerkje geweest, met muren van kei- en mergelstenen. De afmetingen van het kerkje waren ca. 22,5 x 7,5 m. Op een zomerse dag zijn

de fundamenten van de kerk nog goed in de grond te zien.

In 1837 is de Oude Kerk wegens bouwvalligheden afgebroken. Het oude kerkhof werd in 1839 buiten gebruik gesteld. De allerlaatste die daar ter aarde werd besteld was de jonge dochter Theresia Jacquemin.

Enige grafkruisen uit de 17e en 18e eeuw gingen mee naar het nieuwe kerkhof in het centrum van het dorp nabij het gehucht Hoeve en werden ingemetseld in de daar gebouwde kerk.

Het is een wolkenloze avond. Zoals zo vaak zijn Sarah en ik hier weer aan het wandelen. Wandelen en vertellen. Ik ben blij dat ik hier ben, denk ik bij mezelf. Dat ik weer rondloop in dit gebied dat voelt als thuis. De wassende maan komt op boven het Stammenbos. We zijn vanuit Sweikhuizen richting Stammenhof gelopen. Het is diep in de herfst. We praten en ondertussen wandelen we ergens naartoe. Praten over gangbare zaken die de geest zo vaak bezighouden. Vanaf boven hadden we al een uitzicht gehad op het dal. Het dal van de Geleenbeek. Gevuld met kleine lichtjes van huizen. Doorsneden door een spoorlijn en een autoweg, maar in sommige hoekjes nog aardig bewaard gebleven. Bos is er hier in elk geval in voldoende mate voorhanden. De steile berg vanaf het plateau naar beneden is door de hulp van de maan goed te herkennen. En het zachte maanlicht maakt mooie schaduwen tussen de bomen.

Kleine vlekken van licht waar ik elk moment verwacht kabouters te zien wegschieten. Beneden in het dal is het aangenaam, dit omdat we beschut zijn tegen de wind die over het plateau ongehinderd en hard blaast. Het is een mooie avond. We zijn op weg naar het station van Spaubeek. Links ligt, door vele lichten in vol ornaat, tegen de hoge steilrand van het plateau van Puth, Moorheide genaamd, het voormalige Retraitehuis. Een enkel moment staan we stil en de geborgenheid van deze kleine inham tussen de steile hellingen van het plateau wordt duidelijk voelbaar. De maan domineert het geheel op haar eigen wijze; zacht, voorzichtig, maar krachtig. Aan onze rechterkant steekt de Annakapel contrasterend af tegen de naakte boomtakken op de achtergrond. Onduidelijke herinneringen zijn evident op de achtergrond van mijn gedachten. Door de twee grote neogotische ramen in de zijkant van de Annakapel vallen twee bundels licht naar buiten. Onweerstaanbaar wordt ik tot dit tafereel aangetrokken. Het is zeker tegen elf uur in de avond en kan niet begrijpen waarom er nu licht zou moeten branden in dit gebouw. Misschien wordt er wel een kerkdienst gehouden ter ere van de heilige Sint Anna? Het geheel van raadsels is in elk geval mysterieus genoeg om uit te zoeken wat er nu precies aan de hand is. Een paar ogenblikken later lopen we er naar toe.

Het kronkelende weggetje, dat we volgen, loopt naar de huizen van het gehucht Oude Kerk. Boombladeren maken dat het wegdek glinstert in het avondlicht. Het gehucht wordt Oude Kerk genoemd omdat op de plaats waar de Annakapel nu ligt, vroeger de Oude Kerk van het dorp Spaubeek stond. Voor de meeste mensen om onduidelijke redenen op deze ver afgelegen plaats gebouwd. Een ieder die geschoold is om naar het landschap te kijken ziet echter dat het gehucht Oude kerk iets hoger ligt dan zijn omgeving. Het is een iets hogere, en daardoor drogere plek, omringd door broekland, beemden, zomp en woeste grond. Omringd door een constante wateraanvoer van de lokale waterloopjes, de Dijkervloedgraaf en het Hoogbeeksken. Het droge 'eiland' in de beemden van de Geleenbeek heet een erosierest.

Al deze gedachten schieten door mijn hoofd als we de eerste huizen van het gehucht naderen. Hierdoor komt het mij niet vreemd voor om op deze wat hogere plaats, in het midden van een grote meanderbocht van de Geleen een kleine nederzetting te stichten. De huizen en hun omgeving liggen in diepe rust. Dit zodat we zelf ook wat zachter gaan praten om deze idylle niet te verstoren. De Annakapel wacht uitbundig op ons, doordat de ingang openstaat en we van verre al het interieur kunnen zien. Recentelijk een goede restauratie-

beurt gegeven blijkt het er van binnen mooi uit te zien. Eenvoudige houten banken aan weerszijden van het gangpad, met een simpele, maar doeltreffende doorlopende accentuering in de vorm van zich herhalende motiefjes op de muren hierachter, die me meteen aan de Waldalgesheim-stijl laat denken. In het koor twee beelden: Eén van Maria, aan de linkerkant en in het midden een wat groter beeld van Anna-te-drieën.

Vreemd toch denk ik terwijl we naar binnen kijken en de geur van kaarsvet ruiken. Vreemd, op deze plek een kapel, ter ere van St. Anna. Waarom? Wat bracht de mensen ertoe om juist hier, in deze tijd *Spaltbecke* genoemd, ooit een kerk te bouwen? Vermoedelijk een houten gebouw, hier neergezet in de periode rond 1000. Later vervangen door een stenen gebouw. Het kerkhof hiervan is nog steeds aanwezig. Rechts ligt het voormalige huis van de koster. In die tijd in deze streken de Offerman genoemd. Wat nog vreemder voor mij is, is dat men het nodig vond om op deze plek nadat de oude kerk met veel tam-tam was afgebroken, hier in 1863 een kapel te bouwen. Op de plek waar vroeger een speciale uitbouw aan de zuidzijde van de kerk was, ook Annakapel geheten. Het is vrij gebruikelijk om in een gedeelte van een kerk, vaak een zijbeuk, een aparte kapel, of een klein altaar, erop na te houden voor een andere heilige dan waar de kerk aan gewijd is. Een

plattegrond van de oude kerk laat echter zien dat het niet gaat om een zijbeuk maar om een speciale uitbouw, gewijd aan Sint Anna.

Het is mede hierom dat het voor mij onmiskenbaar is, dat deze plek iets heeft. Beelden komen in me op en mijn fantasie begin te hollen; zonder dat ik er erg in heb begin ik deze plek ervan te verdenken dat om een of andere, mij nu nog geheel duistere reden, hier een continue devotie heeft plaats gevonden van de heilige Sint Anna, het christelijke symbool voor 'De Grote Moeder' in de middeleeuwen.

Ik sluit mijn ogen en zwerf terug door de eeuwen. Dingen worden duidelijk. Vragen krijgen antwoorden, andere vragen lossen zich op. Er ontstaan nieuwe vragen, maar ook patronen. Het nu volgende relaas is het verhaal dat deze beelden me vertelden. Ervaringen die me deden erkennen dat ik in een vorig leven op deze plaats heb geleefd. Ervaringen zo intens dat ik me nu zo in buitengewone mate tot deze omgeving aangetrokken voel. We gaan terug naar de herfst van het jaar 41 v. Christus...

7.

Vertel eens Bleiddwn. Wat moet ik jullie vertellen, zegt Bleiddwn. Beli, Kei en Twrch zitten rond Bleiddwn in

het gras. Bel staat hoog aan de hemel, maar warm is het niet. Leg eerst je huiden op de grond voor je gaat zitten, zegt Bleiddwn streng. Haar overwicht op de jongens is onmiskenbaar. Nou, ik wil wel eens weten waar we vandaan komen, roept Kei stoer? Bleiddwn legt haar hoofd naar achteren en lachte. Dan moeten jullie bij Gwyron zijn, gaat ze verder. Die weet alles van oorlogen en veldslagen en wie er overal heersen in de cantrevs (stamgebied) rondom ons. Maar in de cantrevs daar weer verder, zegt Twrch en hij maakt een wijds gebaar. Ja, Beli valt hem bij en zegt: En daar weer achter en dan nog verder. Zo ver als Annwyvn bedoelen jullie, zegt Bleiddwn? De drie mab (jongens) zijn helemaal stil. Over Annwyvn praten durven ze nog niet goed. Hun ouders hadden het daar wel eens over en dan waren ze heel serieus.

Hallo, hallo. In de verte komt een meisje aanlopen. Dat is Creiddylad met het brood en de melk, juicht Beli. Dag Creiddylad, roepen ze en ze zwaaien wild met hun armen. Ze kan aan hun rode hoofden zien dat ze alle drie Creiddylad wel aardig vinden, misschien wel een beetje meer. Dag Beli, dag Kei, dag Twrch, ik heb wat voor jullie meegebracht, zegt Creiddylad vriendelijk. De mab storten zich op de mand die ze voor hun neus op de grond zet. Goleuddydd (mooie dag) Bleiddwn, zegt Creiddylad met ontzag en kijkt haar voorzichtig aan. Waar zijn jullie mee bezig? We waren hier naartoe

gelopen, antwoordt Bleiddwn. We kunnen nu nog genieten van de laatste krachtige stralen die Bel ons geeft. De mab wilden weten waar ze vandaan kwamen, zegt Bleiddwn? Nou dat is toch niet zo moeilijk, zegt Creiddylad. Ze zijn allemaal geboren uit hun moeder. Net zoals ik en net zoals U. Dat wilden de mab niet weten, gaat Bleiddwn verder. Ze wilden weten wie er de cantrevs hiernaast wonen? En daar weer achter en nog verder, valt Beli haar in de rede. Zo ver tot aan Annwyvn (het Zomerland of Feeënland, soms Avalon genoemd), voegt Twrch eraan toe. Creiddylad kijkt de mab onbegrijpelijk aan. Bestaan er dan zoveel cantrevs, Bleiddwn? Bleiddwn die al een hele tijd een glimlach op haar gezicht heeft, zegt: Nou en of. Er zijn heel veel cantrevs. Eigenlijk weet ik daar niet alles van. Ik zei dan ook tegen de jongens: 'Jullie moeten bij Gwyron zijn voor dit soort vragen'.

Hè, toe nou, Bleiddwn. Vertel, dringt Kei aan. Als je het vertelt maken we allemaal een bloemenkrans voor je, roept Beli. Waar halen jullie tussen Samhain en Yule nog bloemen vandaan, zegt Bleiddwn? Er zijn wel mooie bloemen, zegt Creiddylad een beetje schuchter, maar die staan een eindje verderop. Je noemt ze geloof ik altijd Herfststijlloos, Bleiddwn. Waar heb je die bloemen gezien, zegt Bleiddwn? Ze is opeens heel streng en kijkt de morwyn doordringend aan. Creiddylad kan niet anders dan de waarheid zeggen. Dat is altijd zo bij